

Poznań, 10.06.2023 r.

prof. UMK dr hab. Radosław Muszkieta
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej
Katedra Kultury Fizycznej

Recenzja rozprawy doktorskiej
Mgr Karoliny Grucy-Szumańskiej
pt. „Popularność ucznia w klasie szkolnej a wyniki w nauce i poziom
sprawności fizycznej 12-13-latków ze środowiska miejskiego i wiejskiego”

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr Karoliny Grucy-Szumańskiej pt. „Popularność ucznia w klasie szkolnej a wyniki w nauce i poziom sprawności fizycznej 12-13-latków ze środowiska miejskiego i wiejskiego”, to bardzo interesująca próba określenia związków zachodzących między wynikami w nauce, poziomem sprawności fizycznej 12-13-letnich uczniów i popularnością ucznia w środowisku klasowym. Autorka dysertacji przeprowadziła badania o dużym zasięgu i znaczącej liczebności badanych placówek edukacyjnych oraz uczniów tych jednostek, rzetelnie i merytorycznie opisując istotne problemy badawcze. Badania naukowe prowadzone w środowisku szkolnym powinny mieć istotny i najważniejszy wpływ na innowacyjne, holistyczne i strategiczne zmiany w systemie edukacji w Polsce. Rozprawa doktorska mgr K. Grucy-Szumańskiej może być pewnym komponentem tych zmian.

Objętość. Praca liczy 179 stron maszynopisu. W rozprawie zawarto 60 rycin i 24 tabele. Aneks zawiera: testy socjometryczne „Partner w ławce” i „Samorząd w klasie”, kwestionariusz ankiety „Status ekonomiczno-społeczny rodziny badanego”, opis wybranych prób testu sprawności fizycznej Eurofit, kartę do badań testem Eurofit, spis rycin, spis tabel, streszczenie pracy w języku polskim i angielskim.

Struktura. Rozprawa została podzielona na wstęp, 3 rozdziały zasadnicze, dyskusję, wnioski, aplikacje praktyczne, bibliografię i aneks. Rozdziały zasadnicze obejmują następujące zagadnienia: 1] teoretyczne podstawy pracy; 2] metodologia badań własnych; 3] wyniki badań.

Ocena treści.

We wstępie Autorka rozprawy wskazuje na wiodący problem, który w głównej części pracy analizuje teoretycznie i empirycznie. Stwierdziła m.in., że „w praktyce pedagogicznej wiedza o prawidłowościach funkcjonowania społecznego jednostek i relacjach między jednostką a grupą,

okazuje się niezbędna. Równie ważna jest umiejętność zastosowania tej wiedzy w praktyce, inicjowanie grupowych działań i sterowanie nimi, zwłaszcza w stosunku do dzieci, które wymagają pomocy w przystosowaniu się do grupy. Zarówno rodzina, jak i szkoła mają za zadanie współpracować ze sobą, aby wspólnie tworzyć front oddziaływań wychowawczych”. Jednocześnie można więc przyjąć założenie, że system edukacji wymaga permanentnego i merytorycznego monitorowania, a przede wszystkim systematycznego wdrażania nowoczesnych i innowacyjnych zmian, opartych na wiedzy naukowej, które będą miały wpływ na wielokierunkowy i społecznie oczekiwany rozwój młodych ludzi. Istotne jest więc działanie na rzecz rozwoju społecznego, opartego na kształtowaniu określonych, pożądanych i właściwych postaw, nastawień i wartości u dzieci i młodzieży. Instrumentalne, nieprzemyślane i chaotyczne zmiany w systemie oświaty powodują negatywny wpływ na jakość edukacji, a przede wszystkim na rozwój indywidualnej kariery każdego ucznia.

Od kilkunastu lat stoimy przed bardzo poważnymi wyzwaniami edukacyjnymi, na które we wstępie rozprawy zwróciła uwagę Autorka, stwierdzając, że „niski prestiż ucznia w klasie może być też związany z coraz bardziej znaczącą rolą w edukacyjnym i osobistym życiu uczniów, technologii informacyjnych i możliwości korzystania z nich”. Problem obecnie dotyczy dostępności do technologii, a w przyszłości wiodącej roli technologii w edukacji, na którą dzisiaj nie jesteśmy przygotowani.

Rozdział I „Teoretyczne podstawy pracy” został podzielony na kilka podrozdziałów, w których Autorka powołując się na wiele opracowań, dokonała merytorycznej i obszernej analizy następujących zagadnień: pozycji społecznej ucznia w klasie szkolnej, pojęcia grupy społecznej, specyfiki klasy szkolnej jako grupy społecznej, czynników wpływających na pozycję społeczną ucznia w klasie szkolnej, roli nauczyciela w budowaniu klimatu klasy szkolnej, sprawności fizycznej i jej uwarunkowań, sprawności fizycznej ukierunkowanej na zdrowie. Rozdział ten jest opracowany bardzo dobrze, zawiera najważniejsze zagadnienia związane z tematem rozprawy doktorskiej i nie budzi zastrzeżeń recenzenta. Szczególnie interesująca jest charakterystyka wybranych czynników, które mają lub mogą mieć wpływ na pozycję społeczną ucznia w klasie szkolnej oraz określenie roli nauczyciela w socjalizacji uczniów w grupie klasowej. Autorka w wyżej opisanych podrozdziałach wykorzystwała bardzo aktualne opracowania i badania naukowe, głównie z ostatnich 20 lat.

Rozdział II został poświęcony metodologii badań własnych Doktorantki i podzielony na 6 podrozdziałów. Cel główny badań Autorka podzieliła na dwa etapy. Celem badań w pierwszym etapie była diagnoza stosunków interpersonalnych uczniów w klasach szkolnych oraz ich uwarunkowań, a także wskazanie zależności między pozycją socjometryczną ucznia a osiąganymi

przez niego wynikami w nauce i poziomem sprawności fizycznej. Celem badań w drugim etapie była ocena wpływu autorskiego programu wychowawczego na pozycję społeczną i wizerunek w klasie uczniów odrzuconych.

Dodatkowo sformułowano 8 pytań badawczych:

„1] Jak kształtuje się układ stosunków interpersonalnych wśród badanych uczniów?

2] Czy środowisko miejskie i wiejskie różnicuje pozycję socjometryczną ucznia w klasie?

3] Czy płeć badanych różnicuje pozycję socjometryczną ucznia w klasie?

4] Czy istnieje związek między pozycją socjometryczną ucznia a jego wynikami w nauce i czy środowisko miejskie lub wiejskie różnicuje tę zależność?

5] Czy istnieje związek między pozycją społeczną ucznia a poziomem jego sprawności fizycznej?

6] Czy istnieje związek między pozycją społeczną ucznia w klasie a jego standardem społeczno-ekonomicznym?

7] Jaki wzorzec ucznia funkcjonuje w świadomości badanych?

8] Czy świadomie podjęta praca wychowawcy klasowego i nauczyciela wychowania fizycznego, w oparciu o wdrożony program wychowawczy poprawi wizerunek uczniów nieakceptowanych w klasie?”

Doktorantka postawiła 4 hipotezy badawcze:

„1] Dobre wyniki w nauce są jednym z decydujących czynników warunkujących akceptację w klasie.

2] Wyższa sprawność fizyczna sprzyja akceptacji wśród uczniów szkół podstawowych i ma wpływ na pozycję społeczną ucznia w klasie bez względu na miejsce zamieszkania.

3] Środowisko rodzinne ucznia, zwłaszcza standard społeczno-ekonomiczny rodziny determinuje jego pozycję socjometryczną wśród rówieśników.

4] Dynamika stosunków społecznych w klasie szkolnej pozwala założyć, że świadomie podjęte działania wychowawcze nad poprawą pozycji socjometrycznej w klasie jednostek odrzuconych, może dać pozytywny efekt.”

Cele badań, pytania badawcze oraz hipotezy badawcze zostały opracowane bardzo dobrze i nie budzą zastrzeżeń merytorycznych i metodycznych.

W podrozdziale 2.3. Autorka rozprawy scharakteryzowała wykorzystane metody i narzędzia badawcze. Na szczególną uwagę zasługuje liczba i zakres zastosowanych metod i narzędzi badawczych. W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, testy socjometryczne, analizę dokumentów szkolnych, test sprawności fizycznej Eurofit (wybrane próby), wywiady i kwestionariusz ankiety. Testy socjometryczne obejmowały dwa rodzaje kryteriów oceny: więzi

osobowych „Partner w ławce” oraz więzi rzeczowych „Samorząd w klasie”, które przeprowadzono wśród badanych uczniów miejskich i wiejskich. Dodatkowo Doktorantka przeprowadziła wywiady z wychowawcami klas i nauczycielami wychowania fizycznego według przygotowanego autorskiego narzędzia. Za pomocą autorskiego kwestionariusza ankiety przeprowadzono badania wśród rodziców badanych uczniów, które dotyczyły oceny standardu społeczno-ekonomicznego rodziny.

Wysoko należy ocenić dobrane i wykorzystane w badaniach metody i narzędzia badawcze.

Podrozdziały 2.4., 2.5., i 2.6. zostały poświęcone szczegółowej charakterystyce badanej grupy, terenowi badań i opisowi przebiegu badań. Badaniom poddano 452 uczniów z małopolskich szkół podstawowych, w tym 232 chłopców i 220 dziewcząt, w wieku 12-13 lat, z 21 oddziałów klas VI i VII szkół podstawowych. Badaniami objęto 3 szkoły podstawowe w Krakowie oraz 3 szkoły podstawowe wiejskie z powiatu krakowskiego (gmina Mogilany). Liczebność badanych uczniów oraz jednostek oświatowych, a także zakres obszarowy są wystarczające i prawidłowo dobrane i określone.

Pragnę jedynie zwrócić uwagę na dwa drobne elementy. Podrozdział 2.4. mógłby zostać nieco poszerzony o krótką charakterystykę badanych wychowawców klas i nauczycieli wychowania fizycznego, którzy brali udział w badaniach z wykorzystaniem wywiadu oraz rodziców badanych dzieci, którzy wypełnili kwestionariusz ankiety dotyczący standardu społeczno-ekonomicznego.

Na stronie 41 wkraść się mały błąd. Na rycinie nr 4 i tabeli nr 2 podano, że przebadano 273 uczniów szkół miejskich (60%) i 179 uczniów szkół wiejskich (40%). Natomiast w opisie podano informację odwrotną (powyżej ryciny nr 4).

Opis organizacji i przebiegu badań oraz zastosowane metody statystyczne dowodzą dobrego doświadczenia i kompetencji badawczych Autorki rozprawy.

Rozdział trzeci „Wyniki badań” Autorka rozprawy podzieliła prawidłowo na 8 podrozdziałów, analizując wyniki badań w ośmiu różnych obszarach składających się na: metody analizy i wstępne opracowanie danych, wyniki w nauce badanych uczniów, sprawność fizyczną badanych uczniów, standard społeczno-ekonomiczny rodziny badanych uczniów, popularność ucznia w klasie szkolnej, uwarunkowania popularności i braku popularności w świetle uzasadnień wyborów socjometrycznych, wyniki wdrożenia programu wychowawczego. W każdym podrozdziale (od 3.1. do 3.8.) merytorycznie i precyzyjnie Doktorantka dokonała analizy wyników badań własnych. Wyniki badań zostały w sposób przejrzysty, czytelny i odpowiedni zamieszczone w tabelach i na rycinach oraz merytorycznie omówione w treści rozprawy doktorskiej.

Najciekawsza i jednocześnie najbardziej wartościowa dla recenzenta, jest analiza wyników badań dotycząca popularności ucznia w klasie szkolnej, a przede wszystkim wybranych

uwarunkowań tej popularności i braku popularności w świetle uzasadnień wyborów socjometrycznych, a także analiza wyników wdrożenia programu wychowawczego i skuteczności tego programu w działaniach wychowawczo-społecznych wychowawców i nauczycieli.

Bardzo wysoko oceniam rozdział „Dyskusja”. Na 20 stronach maszynopisu Doktorantka, podejmując naukowy dyskurs z wybranymi autorami i badaczami, odpowiedziała na wszystkie zadane w rozprawie doktorskiej pytania badawcze oraz dokonała weryfikacji postawionych czterech hipotez badawczych. Na zakończenie rozprawy Autorka wypracowała 8 wniosków odnosząc się do wyników badań oraz zaproponowała 6 aplikacji praktycznych, które zasługują na wyróżnienie. Szczególnie propozycja aplikacji praktycznych powinna mieć swoją kontynuację w podejmowaniu przez wychowawców klas i nauczycieli ważnych wyzwań edukacyjnych, z uwzględnieniem działań na rzecz rozwoju społecznego dzieci i młodzieży.

Spis piśmiennictwa obejmuje 191 pozycji oraz jedną pozycję netografii. Wykaz ten, zarówno ilościowo, jak i jakościowo jest zadowalający. Autorka wykorzystała 31 publikacji naukowych zagranicznych obcojęzycznych.

Proszę mgr Karolinę Grucę-Szumańską o ustosunkowanie się podczas publicznej obrony pracy doktorskiej do dwóch kwestii.

1] Jakie szczegółowe zadania obejmował wdrożony program wychowawczy, kto go realizował i w jakim zakresie czasowym? Jaki wpływ na realizację i monitorowanie programu wychowawczego miała Autorka badań?

2] W rozprawie doktorskiej Doktorantka zwróciła uwagę na badania amerykańskie, a także niektóre badania polskie (m.in. J.Dobosz, K.Sznajder), które twierdzą, że wpływ na akceptację społeczną, pozycję społeczną i wizerunek społeczny dzieci ma ich aktywność fizyczna, czyli fakt, że podejmują (bardziej lub mniej systematycznie) uprawianie jakiejś formy aktywności fizycznej (sportowej lub rekreacyjnej). Jednocześnie badania Pani Magister oraz wielu innych autorów cytowanych w rozprawie wskazują na to, że wpływ na aspekty dotyczące miejsca społecznego ucznia w grupie klasowej ma poziom sprawności fizycznej. Sprawność fizyczna i podejmowana aktywność fizyczna mają określony wpływ na akceptację i pozycję społeczną, a także na samoocenę człowieka. W związku z powyższym, jaką rolę może i powinna odegrać sprawność fizyczna i podejmowana aktywność fizyczna w systemie edukacji? Bardzo proszę o refleksje Doktorantki w tej kwestii.

Podsumowanie i konkluzja. Podsumowując stwierdzam, iż przedłożona do recenzji dysertacja doktorska mgr Karoliny Grucy-Szumańskiej pt. „Popularność ucznia w klasie szkolnej a wyniki w

nauce i poziom sprawności fizycznej 12-13-latków ze środowiska miejskiego i wiejskiego”, spełnia wszelkie wymagania stawiane rozprawom naukowym na stopień naukowy doktora nauk o kulturze fizycznej, określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r., poz. 1668, z późn. zm.). Wnoszę do Rady Naukowej Akademii Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie o dopuszczenie mgr Karoliny Grucy-Szumańskiej do publicznej obrony pracy doktorskiej i dalszej procedury, zgodnie z obowiązującymi przepisami. Jednocześnie składam wniosek do Rady Naukowej Akademii Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie o **wyróżnienie** rozprawy doktorskiej mgr Karoliny Grucy-Szumańskiej.

Radosław Muszkieta